

УДК 343.13:340.114:340.132.64:340.115:343.137.9:344.3:341.317

doi: <https://doi.org/10.33270/02212101.105>

Новожилов В. С. – аспірант кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1759-6800>

Завданнєцентричне тлумачення кримінальних процесуальних норм як спосіб визначення цілеспрямованості та доцільності процесуальної діяльності на прикладі здійснення прокурором повноважень слідчого судді в районі проведення Операції об'єднаних сил

Метою статті є науково обґрунтувати завданнєцентричне тлумачення як особливий різновид телеологічної інтерпретації правових норм і застосувати його для встановлення змісту, цілеспрямованості й доцільності кримінальної процесуальної норми щодо виконання прокурором повноважень слідчого судді відповідно до ст. 615 Кримінального процесуального кодексу України на місцевості (адміністративній території) проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії. **Методологію** дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи: діалектичний – сприяє комплексному розгляду розв'язання завдань правовою системою України; герменевтичний – забезпечив науковий інструментарій для встановлення змісту новел кримінального процесу щодо обраної теми, а також логічні методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції, історичний метод, який сприяє пізнанню передумов формування тексту, що тлумачився, а також юридичні методи: формально-юридичний (позитивістський) і природно-правовий (ціннісний) методи. **Наукова новизна** статті має як загальноправовий, так і галузевий, практико-прикладний характер: автор запропонував самостійно вироблений спосіб тлумачення кримінальних процесуальних норм, який названо «завданнєцентричним», розробив його методологічну базу, що ґрунтується на дослідженні призначення права загалом і кримінального провадження зокрема, а також завдяки застосуванню завданнєцентричного тлумачення визначив зміст норми права щодо виконання прокурором повноважень слідчого судді на місцевості (адміністративній території) проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії. **Висновками** статті є, по-перше, твердження про те, що запропонований завданнєцентричний спосіб тлумачення кримінальних процесуальних норм права сприятиме простішому й оперативнішому встановленню змісту таких норм; по-друге, у процесі застосування завданнєцентричного тлумачення автор схиляється до думки щодо можливої невідповідності Конституції України уведенню в Кримінальному процесуальному кодексі України порядку обмеження основних прав і свобод людини; по-третє, викладені у статті міркування спрямовані на здійснення подальших наукових й експертних розвідок з питань нормативного удосконалення порядку здійснення кримінального провадження за екстраординарних обставин – під час дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

Ключові слова: завданнєцентричне тлумачення; завдання кримінального провадження; операція Об'єднаних сил; цілеспрямованість; доцільність; імплементація норм; ст. 615 КПК; обмеження прав; конституційність; кримінальне провадження; воєнний стан; межі зон безпеки.

Вступ

Закон України від 27 квітня 2021 року «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку зі здійсненням спеціального досудового розслідування» № 1422-IX ("Zakon Ukrainy", 2021) набрав чинності 14 травня 2021 року. Ним, крім урегулювання питання здійснення спеціального досудового розслідування, було розширено правові передумови здійснення прокурором повноважень слідчого судді під час досудового розслідування. Пункт 15 згаданого Закону доповнив ст. 615 Кримінального процесуального кодексу України ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012) (далі – КПК України) новим словосполученням, і станом на тепер чинна норма ст. 615 КПК України вказує, що на місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції (далі – АТО) чи заходів

із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації (далі – заходи із забезпечення нацбезпеки) у Донецькій та Луганській областях, у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених ст. 163, 164, 234, 235, 247 та 248 КПК України, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених ст. 109–114¹, 258–258⁵, 260–263¹, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України ("Kryminalnyi kodeks", 2001), ці повноваження виконує відповідний прокурор. Відтак, виникла потреба в здійсненні наукового тлумачення належної правової процедури здійснення таких екстраординарних повноважень прокурором у кримінальному провадженні на адміністративній території здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є дослідити завдання кримінального провадження як сутнісних підвалин цілеспрямованості та доцільності процесуальної діяльності, а також знайти спосіб використання отриманих результатів у практичній площині, зокрема для здійснення тлумачення кримінальних процесуальних норм. Для досягнення поставленої мети сформульовано завдання щодо визначення й вирішення валидного й актуального кримінального процесуального казусу, на прикладі якого можна запропонувати прикладне застосування виробленої методології.

Виклад основного матеріалу

Питання конституційності та доцільності наділення прокурора повноваженнями слідчого судді в екстраординарних ситуаціях (Novozhylov, 2016), зокрема в АТО, раніше вже розглядалося. Але як конституційні зміни правового статусу прокуратури, так і запровадження у КПК України нової обов'язкової правової передумови здійснення прокурором повноважень слідчого судді спонукають до такого уточнення наукової позиції:

– законодавчий базис правового режиму здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки, визначений у Законі України від 18 січня 2018 року «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» № 2268-VIII ("Zakon Ukrainy", 2018) (далі – Закон № 2268-VIII). Пункт 3 ч. 1 ст. 5 Закону № 2268-VIII визначає вжиття заходів із забезпечення нацбезпеки як один з передбачених законом способів забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях (далі – ТОТ) у Донецькій та Луганській областях. Зміст заходів із забезпечення нацбезпеки найзагальніше окреслено в ст. 8 згаданого Закону: передбачено, що Генеральний штаб Збройних Сил України може залучати та використовувати сили та засоби, які мають цілком прикладний воєнний характер (а не кримінальний процесуальний), а саме: «особовий склад та спеціалісти окремих підрозділів, військових частин, зброя, бойова техніка, спеціальні і транспортні засоби, засоби зв'язку та телекомунікацій, інші матеріально-технічні засоби» (п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону № 2268-VII); вводиться поняття зон безпеки, що прилегли до району бойових дій, на яких «діє особливий порядок, що передбачає надання органам сектору безпеки і оборони, іншим державним органам України спеціальних повноважень, необхідних для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації» (п. 2 ч. 1 ст. 8 Закону № 2268-VII). Частина третя ст. 8 Закону № 2268-VII

встановлює, що початок і завершення заходів із забезпечення нацбезпеки у Донецькій та Луганській областях визначають окремими рішеннями Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України. Крім цього, варта уваги ч. 2 ст. 13 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2268-VII, у якій зазначено: «Цим Законом Верховна Рада України відповідно до пункту 9 частини першої статті 85 Конституції України ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996) схвалює рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, що приймається відповідно до пункту 19 частини першої статті 106 Конституції України, для відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях і забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях». По суті це все нормативне регулювання здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки на законодавчому рівні.

На жаль, таке регулювання через свою максимальну загальність і неконкретність не тільки суперечить принципу правової визначеності, який є елементом верховенства права та складовою будь-якої правової держави, але й призводить до того, що органи, на які покладене здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки, змушені деталізувати його в нормативно-правових актах, які містять інформацію з обмеженим доступом. За такої деталізації, як бачимо, органи виконавчої влади не завжди враховують основоположні приписи правової системи України, що спричиняє неможливість реалізації завдань кримінального провадження. Заходи із забезпечення нацбезпеки в Донецькій та Луганській областях застосовуються безстроково з 30 квітня 2018 року відповідно до Наказу Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України № 3 дск-оп «Про початок операції Об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей». Так, 26 листопада 2020 року набрав чинності Закон України від 3 листопада 2020 року № 948-IX ("Zakon Ukrainy", 2020), відповідно до якого внесено зміни до Закону № 2268-VII, зокрема доповнено ч. 1 ст. 8 пунктом 3, яким встановлено, що «в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки забезпечується можливість здійснення уповноваженими особами органів досудового розслідування та прокуратури повноважень у кримінальних провадженнях щодо правопорушень, вчинених в районі здійснення зазначених заходів, зокрема через обов'язковість допуску дізнавачів, слідчих і прокурорів до цього району, а також надання їм відповідного сприяння». На наш погляд, це положення є

самоочевидним, але в пояснювальній записці до відповідного законопроекту зазначено, що «на сьогодні органи досудового розслідування та прокуратури об'єктивно позбавлені можливості здійснювати на належному рівні повноваження в кримінальних провадженнях щодо правопорушень, вчинених у районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки у Донецькій та Луганській областях, зокрема, через відсутність законодавчо визначеного обов'язку допускати дізнавачів, слідчих та прокурорів до району здійснення таких заходів» ("Proekt Zakonu", 2020, р. 1). Завданням відповідного законопроекту суб'єкт законодавчої ініціативи – Президент України – називає створення нормативних умов для виконання дізнавачами, слідчими та прокурорами покладених на них КПК України повноважень ("Proekt Zakonu", 2020, р. 1). Справді, реалізація завдань кримінального провадження блокується у випадку, коли суб'єкти кримінального провадження не мають можливості відвідати місце ймовірного кримінального правопорушення, що розслідується, чи місце, у якому існує можливість здобути фактичні дані щодо такого. І коли така неможливість спричинена об'єктивними факторами непереборної сили (бойовими діями, активною збройною агресією, нападом тощо), будь-яка неупереджена людина розуміє, що перед тим, як забезпечувати розв'язання кримінального правового спору між державою Україною та фізичними особами, має відбутися захист українського народу й відновлено його національну безпеку, передусім не стільки кримінальними процесуальними, скільки примусово-силовими, воєнно-оборонними засобами. Однак, по-перше, використання останніх, відповідно до Конституції України, можливе в процесі запровадження спеціального правового режиму – воєнного стану; по-друге, джерело об'єктивної неможливості реалізації суб'єктами кримінального провадження його завдань має бути зовнішнім стосовно нашої держави, а не іншого державного органу.

Таким чином, нині втілення в практику доктринальної позиції «щоб забезпечити ефективність публічної влади важливо, щоб публічні службовці розуміли зміст і значення соціальної відповідальності, щоб кожен учасник цікавився публічною сутністю, значенням публічного інтересу і взаємною координацією обов'язків» (Pavlyshyn, Ustyenko, Babiuk, Kaida, & Shkrebets, 2021, р. 120-121) вимагає законотворчого уточнення норм.

Іншим проблемним питанням застосування ст. 615 КПК України з аналізованими змінами є визначення місцевості (адміністративної території) [чи «району здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки» у термінології Закону № 2268-VII], на якій прокурор може здійснювати повноваження слідчого судді: текст зазначеної статті після змін містить неузгодження за відмінками, що ускладнює

тлумачення цієї частини норми: «на місцевості (адміністративній території), на якій діє [...] проведення [...] заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях». Згідно із Законом № 2268-VII заходи із забезпечення нацбезпеки можуть застосовуватися лише в Донецькій та Луганській областях. Причому в цьому питанні можна дотримуватися трьох різних позицій: 1) заходи із забезпечення нацбезпеки застосовуються на всій території Донецької та Луганської областей через Наказ Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України № 3 дск-оп (його зміст має гриф обмеженого доступу «для службового користування» й автору не відомий, але вказане витікає з назви наказу); 2) заходи із забезпечення нацбезпеки застосовуються на ТОТ Донецької та Луганської областей, а самі ТОТ у Донецькій та Луганській областях визначаються відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону № 2268-VII (ця позиція є привабливою через більшу правову визначеність і звуження можливостей обмежувати права та свободи осіб у кримінальному провадженні, проте навряд чи вона відповідає телеологічному тлумаченню, адже неможливо ефективно застосовувати заходи з відновлення нацбезпеки, якщо їх застосування можливе лише на ТОТ, але не на прилеглих); 3) заходи із забезпечення нацбезпеки застосовуються на ТОТ Донецької та Луганської областей, а також у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій. На нашу думку, системне тлумачення ст. 615 КПК України у взаємозв'язку й цілісності із Законом № 2268-VII дозволяє стверджувати про правильність саме третього підходу, оскільки, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 8 згаданого Закону, у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій, «**діє особливий порядок**, що передбачає надання органам сектору безпеки і оборони, іншим державним органам України **спеціальних повноважень**, необхідних для здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки [виділення наше – В.Н.]». У цьому ж пункті Закон встановлює і правову процедуру визначення таких зон: «межі зон безпеки, прилеглих до району бойових дій, визначаються начальником Генерального штабу – Головнокомандувачем Збройних Сил України за поданням Командувача об'єднаних сил». Відтак, вважаємо, що під місцевістю (адміністративною територією), на якій проводяться заходи із забезпечення нацбезпеки, для цілей застосування ст. 615 КПК України має вважатися ТОТ у Донецькій та Луганській областях, визначені у межах та переліку районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях, затверджених Указом Президента України від 7 лютого 2019 року № 32/2019 ("Ukaz Prezydenta", 2019), та зони безпеки, прилегли до районів бойових дій, межі яких

визначені начальником Генерального штабу – Головнокомандувачем Збройних Сил України за поданням Командувача Об'єднаних сил. Останні визначені оперативними директивами Генерального штабу Збройних Сил України, які базуються на Замислі операції Об'єднаних сил, затвердженням Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України. Згідно з листом-відповіддю на запит Міністерства оборони України від 14 червня 2021 року № 313/окпос/21/2752 ("Lyst Viiskovoi chastyny", 2021) інформація щодо населених пунктів, які складають межу зон безпеки, прилеглих до району бойових дій, за сукупністю ознак не належить до інформації з обмеженим доступом і фактично охоплює всю територію Донецької та Луганської областей, яка не є тимчасово окупованою («Села Виноградне, Курахове, Очеретине, Розівка, Вовчеярівка, Біла Гора, Новоайдар, Садки, Макарівка, Простяне, уздовж Державного кордону, урочище Чернявка, уздовж адміністративного кордону Луганської та Харківської областей, Ольгівка, вздовж адміністративного кордону Донецької та Харківської областей, Знаменівка, уздовж адміністративного кордону Донецької та Дніпропетровської областей, Комишуваха, уздовж адміністративного кордону Донецької та Запорізької областей, Урзуф, уздовж морського узбережжя, Приморське») ("Lyst Viiskovoi chastyny", 2021).

Інші особливості уведеного ст. 615 КПК України процесуального механізму здійснення прокурором повноважень слідчого судді та забезпечення прав і свобод людини в районі проведення АТО чи заходів із забезпечення нацбезпеки вже становили собою предмет наукового інтересу різних науковців, зокрема І. В. Басистої (Basysta, 2020), О. І. Безпалової (Bezpalova, 2019), О. В. Лазукової (Lazukova, 2016, 2017, 2018), А. В. Милевської та О. П. Милевського (Milevskiy, & Mylevska, 2019), І. І. Сидорука (Sydoruk, 2020), М. С. Туркота (Turkot, & Lazukova, 2019), В. М. Юрчишина (Yurchyshyn, 2018) та ін. Ґрунтовний аналіз цього питання у своєму дисертаційному дослідженні здійснила О. В. Лазукова. Так, науковиця акцентувала на тому, що «окрім чітко встановленої сфери дії нормативного винятку (хронодискретні умови його застосування[...]), реалізація зазначеного порядку передбачена за умови неможливості виконання слідчим суддею своїх повноважень у встановлені законом строки» (Lazukova, 2018, p. 133), причому дослідниця додає, зазначаючи, що відповідне рішення (постанова) прокурора «повинно містити додатковий самостійний предмет обґрунтування – правомірність здійснення повноважень замість слідчого судді» (Lazukova, 2018, p. 134). Цілком погоджуючись із наведеним, вважаємо, що правильне розв'язання питання застосування приписів ст. 615 КПК України потребує

комплексного підходу, який враховував би сутнісне значення здійснення прокурором повноважень слідчого судді.

Суд (зокрема в складі слідчого судді одноособово) – є невід'ємною складовою правової та демократичної держави, квінтесенцією справедливості. На суд покладено здійснення правосуддя, яке у загальному можна звести до виконання арбітражної функції – вирішення правових спорів. Оскільки будь-який спір є конфліктом за визначенням, то суб'єкт, що виступає арбітром, має бути обов'язково незалежним і неупередженим від осіб, залучених у конфлікт – сторін спору [*Nemo iudex in causa sua* (*ніхто не може бути суддею у власній справі*): *відома давньоримська максима, яка, як видається, порушується у випадку, коли прокурор – один із представників сторони обвинувачення – розв'язує спірне питання, що стосується інтересів інших осіб, зокрема сторони захисту*]. Для забезпечення такої незалежності й неупередженості теорія права випрацювала необхідну вимогу до системи державного апарату – обов'язкове відокремлення й незалежність судової гілки влади, що складає правовий ціннісний імператив, закріплений у ст. 6 Конституції України.

У розділі II Основного Закону України визначено ряд юридично значущих рішень, які переважно пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод особи, що приймає суд. Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України, делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Також у Конституції України іманентно передбачено існування таких екстраординарних обставин, за яких стає об'єктивно неможливим забезпечення всього каталогу прав і свобод людини, визначених у Розділі II. Але безпосередньо юридичний факт загального обмеження певних прав і свобод людини відповідно до процедури, передбаченої в Конституції України, пов'язаний не з фактичним настанням таких екстраординарних обставин, а із введенням в дію спеціальних, прямо передбачених у конституційних нормах правових режимів – воєнного або надзвичайного стану. Відповідно до ч. 1 ст. 64 Основного Закону України лише в Конституції України можуть передбачатися випадки обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина. Тому заходи, які запроваджені ординарними законами, за відсутності згадки про можливість введення таких заходів в Основному Законі, якщо вони передбачають обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, видаються неконституційними. Навіть в умовах конституційно передбаченого загального обмеження дії певних прав і свобод людини (*воєнного або надзвичайного стану*) речення друге ч. 2 ст. 64 Конституції встановлює

абсолютну неможливість обмеження прав і свобод, передбачених ст. 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Основного Закону України.

Повертаючись до ст. 615 КПК України, варто зазначити, що вона делегує прокурору здійснення таких повноважень слідчого судді: 1) надання дозволу на тимчасовий доступ до речей і документів; 2) надання дозволу на обшук житла чи іншого володіння особи; 3) надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 4) обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Указаним правообмеженням кореспондують відповідно такі конституційні норми: 1) згідно з ч. 1 ст. 32, ч. 4, 5, 6 ст. 41 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте й сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України, право приватної власності є непорушним, а примусове відчуження об'єктів права приватної власності допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану з наступним повним відшкодуванням їх вартості; конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду; 2) згідно з ч. 2 ст. 30 Конституції України не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду; 3) згідно зі ст. 31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо; 4) згідно з ч. 2 ст. 29 Конституції України ніхто не може триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду.

Наведене, на нашу думку, свідчить про те, що лише тимчасовий доступ до речей і документів, якщо такий не пов'язаний із вилученням речей чи документів, до яких надано доступ, і відповідні речі та документи не містять інформації про приватне життя будь-якої фізичної особи, не містить на рівні конституційного правоохоронного регулювання прямої вказівки про здійснення такого судом, а тому може здійснюватися на підставі дозволу прокурора, і лише у випадку, якщо кримінальним процесуальним законом безпосередньо прокурор уповноважений на прийняття такого рішення (у межах виконання конституційного повноваження щодо «вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження» (п. 2 ч. 1 ст. 131¹ Основного Закону України)). В усіх інших випадках за умов панування в державі звичного (ординарного) загального правового режиму (тобто за відсутності воєнного або надзвичайного стану) прокурору Конституцією України іманентно заборонено надавати дозвіл на

обшук приміщення чи іншого володіння особи відповідно до ч. 2 ст. 30; надавати дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування відповідно до ст. 31 та на проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій згідно з ч. 2 ст. 30, ч. 1 ст. 32. А наділення прокурора повноваженнями приймати рішення про тримання особи під вартою узагалі виключається відповідно до елементарної конвергенції приписів ст. 29 і 64 Конституції України – навіть в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Відтак, згідно з Основним Законом України, лише під час воєнного або надзвичайного стану можуть бути встановлені загальні обмеження права на недоторканність житла чи іншого володіння особи, права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та права приватної власності. Водночас такі загальні обмеження мають бути чітко визначені у відповідному загальнодоступному юридичному акті, яким вводиться та затверджується відповідний правовий режим воєнного або надзвичайного стану.

Та навіть за відповідного правового режиму зміст ч. 2 ст. 124 Конституції України щодо неможливості делегування функцій суду іншим органам чи посадовим особам залишається чинним і таким, який безпосередньо ставить під сумнів конституційність виконання прокурором відповідно до ст. 615 КПК України повноважень слідчого судді під час воєнного або надзвичайного стану. Як видається, Розділ IX¹ КПК має бути концептуально переробленим і містити детальну регламентацію здійснення процесуальних дій в умовах запровадженого воєнного або надзвичайного стану, окремо передбачати специфіку дії загальних засад кримінального провадження, урахувати екстраординарність здійснення кримінального провадження у відповідних умовах і містити чіткий перелік самостійних повноважень і прав суб'єктів кримінального провадження, які були б спеціально пристосовані саме до умов воєнного або надзвичайного стану. Схожі пропозиції вже висували науковці, зокрема, І. В. Басиста (Basysta, 2020, р. 91-92), І. І. Сидорук (Sydoruk, 2020, р. 322) та ін. В означеному правовому регулюванні слід акцентувати на імплементації несамовиконуваних норм міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надає Верховна Рада України, з питань права міжнародних збройних конфліктів.

Викладене вище, передусім з огляду на приписи ст. 64 Конституції України, на наше глибоке переконання, може слугувати аргументом щодо юридичної нікчемності застосування особливого режиму досудового розслідування у районі проведення заходів із забезпечення нацбезпеки, оскільки правовий режим здійснення таких заходів не передбачений в Основному Законі України як

спеціальний правовий режим, а відтак не підпадає під випадки, передбачені Конституцією України, за яких конституційні права і свободи людини і громадянина можуть бути обмежені понад встановлені в Розділі II Основного Закону України процедурні гарантії.

Такий висновок базується на методології юридичного позитивізму, тобто на домінуванні уявлення про беззаперечне найвище значення ієрархічності норм права та виконання передбачених у Конституції процедур. Але Основний Закон України не обмежено Розділом II чи ст. 64. Згідно з ч. 1 ст. 17 Конституції України захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу. Тому постає одвічне філософське запитання: «Чи мета виправдовує засоби?». Здавалося, проблему застосування ст. 615 КПК України можливо звести до дилеми із двох суджень: «мета захисту суверенітету і територіальної цілісності України виправдовує застосування процедур, які в неконституційний спосіб обмежують права і свободи людини» чи «мета захисту суверенітету і територіальної цілісності України не є достатньою підставою для застосування процедур, які в неконституційний спосіб обмежують права і свободи людини».

Указану дилему на користь першого судження вирішила Верховна Рада України VII скликання, доповнивши КПК України Розділом IX¹, адже згідно з Пояснювальною запискою до відповідного законопроекту «ситуація потребує більш жорстких та адекватних заходів насамперед з боку законодавчої влади» ("Proekt Zakonu", 2014, р. 1), оскільки «важливість таких змін зумовлюється практичною неможливістю своєчасного виконання формально-обов'язкових процесуальних дій у військово-польових умовах чи під час конфліктної взаємодії із ополченцями та іноземними диверсантами» ("Proekt Zakonu", 2014, р. 3). Більшості може здатися, і автор цілком поділяє таку думку, що загроза існування цілого народу виправдовує радикальні засоби, тим паче спрощення юридичних процедур. Така позиція знаходить відгук і в науковому середовищі (Lazukova, 2018, р. 131-133).

Так, О. В. Лазукова висловлює думку, що ст. 615 КПК України – запровадження законодавцем «спрощеного» порядку надання дозволу на проведення окремих процесуальних дій з огляду на потреби практики, що «зумовлені виконанням завдань кримінального провадження» (Lazukova, 2018, р. 131). У розвиток цієї сентенції дослідниця цитує більш розгорнуту позицію М. В. Черноусько, яка зазначає, що «надання права прокурорам виконувати деякі з повноважень слідчих суддів в умовах проведення АТО здатне сприяти виконанню завдань кримінального провадження

щодо забезпечення швидкості, повноти та якості досудового розслідування. Така мета, на наш погляд, переважає за рівнем своєї значущості настання ймовірних процесуальних ризиків. Крім того, за своєю сутністю досліджувана норма не суперечить принципу верховенства права, цілком відповідаючи принципу військової необхідності» (Chornousko, 2016, р. 198). На нашу думку, науковці, які дотримуються означених поглядів, висловлюючи самостійно правильні засновки, допускають логічну помилку в процесі їх синтезу, сприймаючи чинне нормативне регулювання ст. 615 КПК України як єдино можливе й конституційне. Будь-яка наукова критика, для того, щоб бути конструктивною, вимагає обґрунтування альтернативної думки, тому видається за можливе висловити такі авторські міркування.

Завдання кримінального провадження є складною системою взаємопов'язаних й ієрархічно різноцінних елементів. Усю сукупність таких завдань за предметом можна поділити на загальні, особливі та спеціальні. До загальних належать такі завдання, що притаманні кримінальному провадженню загалом.

Особливі завдання кримінального провадження – це такі завдання, що не стосуються усього кримінального провадження. Різновидами особливих завдань є структурні, функціональні чи елементарні. Структурні завдання – це завдання стадій, етапів чи окремих проваджень кримінального провадження. Функціональні завдання – це завдання, що ставлять перед учасниками кримінального провадження залежно від їх кримінальної процесуальної функції. Елементарні завдання – це завдання, на безпосереднє вирішення яких спрямовано конкретні одиничні процесуально значущі дії. Особливі завдання в кримінальному провадженні не є завданнями кримінального провадження в строгому розумінні (ст. 2 КПК України), проте завжди спрямовані на досягнення загальних завдань кримінального провадження та є нормативно обумовленими.

Спеціальні завдання кримінального провадження – це завдання, які виникають унаслідок існування певної специфіки в деяких групах кримінальних проваджень. Наприклад, якщо кримінальне провадження стосується кримінального правопорушення, яким було заподіяно шкоду окремій особі, то щодо постраждалої особи кримінальне провадження має попередити вторинну віктимізацію постраждалої особи, що може настати у зв'язку зі здійсненням кримінального провадження.

Самі ж загальні завдання кримінального провадження за способом впливу на цілеспрямованість та доцільність діяльності можуть бути розподілені на дві відносно самостійні групи: змістовні завдання та завдання-гарантії.

Загальні змістовні завдання надають діяльності сенсу, тобто спрямовані на формування у суб'єкта кримінального провадження розуміння про бажаний загальносоціальний результат своєї діяльності. Загальні завдання-гарантії спонукають правозастосовця оцінити доцільність власних дій і вимагають відмовитися від продовження чи здійснення процесуальних дій, якщо такі не будуть виконувати завдання-гарантії; скеровують правоволодільця на активне сприяння правозастосовцю в дотриманні завдань-гарантії.

На наш погляд, існує чотири загальних змістовних завдань кримінального провадження: 1) захист особи, громади та суспільства, українського народу від діянь, кримінальна протиправність яких встановлена в Кримінальному кодексі України, 2) відновлення особистої, громадської та суспільної, національної безпеки, 3) справедливе вирішення спорів, що виникають у межах кримінального провадження, 4) охорона прав, свобод та законних інтересів суб'єктів кримінального провадження.

До загальних завдань-гарантії, зокрема, належить: а) застосування належної правової процедури до суб'єктів кримінального провадження; б) забезпечення застосування виключно обґрунтованого процесуального примусу; в) недопущення обвинувачення чи засудження невинуватої особи; г) забезпечення співрозмірності кримінальної відповідальності вчиненому правопорушенню.

Загальні завдання кримінального провадження можуть і фактично входять у суперечність між собою, оскільки деякі з них є різноспрямованими. Вони вирішуються шляхом реалізації домінуючого завдання. Домінуючість – це властивість загального завдання кримінального провадження, виникнення чи посилення якої є ситуативно обумовленою та мінливою; жодне із завдань кримінального провадження не є абсолютно домінуючим.

Ієрархічність завдань кримінального провадження – тобто їх градація за домінуючістю – узагалі залежить від наявності відповідних нормативних приписів, їх тлумачення (зокрема, норм-принципів), правової ідеології, яка панує в суспільстві, та спрямованості правозастосовців. Причому вибір домінуючого завдання кримінального провадження для реалізації здійснюється на підставі загальних засад кримінального провадження – принципів моделі кримінального процесу, оскільки лише завдяки їм можна оцінити належність (правомірність, правильність, законність) діяльності. Останні ж обов'язково враховують основоположні та загальноправові принципи права, серед яких у процесі реалізації завдань кримінального провадження чільне місце посідає принцип пропорційності.

Викладені вище міркування можна розглядати як загальне телеологічне тлумачення кримінальних

процесуальних норм. За визначенням О. В. Капліної «телеологічний спосіб тлумачення норм кримінально-процесуального права – це сукупність прийомів і правил, спрямованих на з'ясування смислу норми кримінально-процесуального права права крізь призму тих цілей, які ставляться перед кримінальним процесом у цілому, окремими його інститутами й нормами, а також впливають із системності права» (Kaplina, 2008, p. 271). Водночас, як видається, поняття мети (цілі) законотворців у процесі прийняття певного законодавчого акта, завдання (призначення) самого законодавчого акта, мети правозастосовця норм цього акта та завдання унормованої діяльності правозастосовців щодо реалізації норм цього акта не завжди збігаються, а тому їх варто розмежовувати. Відтак, телеологічний спосіб тлумачення матиме свою специфіку залежно від того, до якого предмета такий буде застосований. Результатом застосування телеологічного способу тлумачення, на нашу думку, є отримання обґрунтованих припущень щодо мети (завдання) тієї чи іншої норми права чи завдань. Якщо телеологічний спосіб тлумачення дозволяє однозначно встановити лише одну мету (завдання), тоді він проявляє себе як самодостатній і кінцевий спосіб тлумачення. Однак, якщо він спричиняє виведення декількох завдань, тоді постає потреба в подальшій інтерпретації норми права, оцінки домінуючості отриманих завдань і виведення ієрархії на підставі змісту конкретної норми права. Така інтерпретація завжди базується на результатах попередньо здійсненого телеологічного тлумачення й ґрунтується на застосуванні логічних і герменевтичних прийомів і методів. Та неодмінною складовою «похідної» телеологічної інтерпретації є використання специфічної юридичної методології – вчення про природу й сутність права, юридичну силу й ієрархічність норм права, правові принципи й цінності. Зазначених особливостей такого правотлумачення, на нашу думку, достатньо для того, щоб пропонувати виокремлення цього способу як самостійного. Пропонуємо йменувати такий спосіб тлумачення **завданнєцентричним**, оскільки він не тільки аналізує норму права з позиції завдань (мети) реалізації такої, але й містить дослідження цілеспрямованості й доцільності її реалізації конкретним правозастосовцем чи правоволодільцем у конкретних умовах з позицій бажаного загальносоціального результату застосування норм права та дотримання встановлених правогарантії.

Завданнєцентричне тлумачення має схожі риси із «трискладовим» тестом (*the 'three-part' test*), який є юридичною конструкцією, завдяки якій Європейський суд з прав людини (*дали – ЄСПЛ*) здійснює перевірку наявності необхідних умов для обмеження прав (Lysenko, 2021, p. 201), гарантованих ст. 8, 9, 10, 11 (Bychawska-Siniarska, 2017,

р. 32) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод ("Konventsiia pro zakhyst", 1950). Такими однаково необхідними складниками є: 1) обмеження прописано в законі (означає «формальність», «відповідність умовам», «обмеженням» чи «покаранням»); 2) обмеження має за мету захист одного або декількох інтересів чи цінностей, визначених у п. 2 ст. 10 Конвенції [національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду]; 3) обмеження є необхідним у демократичному суспільстві. Як трискладовий тест, так і завданнецентричне тлумачення передбачають здійснення аналізу дотримання верховенства права, зокрема законності, правової визначеності, належної правової процедури, а також враховують кінцеві результати реалізації норм права (Buchawska-Siniarska, 2017, р. 32-33). Проте трискладовий тест за предметом застосування є лімітований декількома чинниками: по-перше, він застосовується не щодо тлумачення будь-якої норми права, а лише такої, яка передбачає правообмеження; по-друге, його основу складає тест застережень-винятків у других пунктах статей 8, 9, 10, 11 Конвенції, а не доктринальне загальне телеологічне тлумачення норм права; по-третє, за загальним правилом, трискладовий тест застосовується ЄСПЛ лише ретроспективно і лише в процесі аналізу конкретного застосування норм права, які мали місце (казусу), але не норми національного права як такої.

Конституційний Суд України в загальних рисах перейняв методологію трискладового тесту й сформулював юридичну позицію щодо того, що «обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, дотримуватися легітимної мети, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права» (абзац третій пп. 2.1 п. 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 2-рп/2016 від 01 червня 2016 року) ("Rishennia Konstytutsiinoho Sudu", 2016, р. 4). Так, у разі застосування зазначеного методу Конституційний Суд України повинен через правову невизначеність, нормативну нерегульованість самостійно

виводити ті завдання, на досягнення яких спрямоване обмеження конституційних прав і свобод, самостійно конструювати розуміння «легітимної мети» і визначати методологічний апарат для оцінки «оптимального досягнення» такої. Перевагою завданнецентричного тлумачення кримінальних процесуальних норм є те, що його підґрунтям є здійснене загальне доктринальне телеологічне тлумачення кримінального процесу.

Проблематика тлумачення нормативних приписів залишається актуальною, про що свідчить значна кількість іноземних досліджень з означеної проблеми. Тлумаченню саме кримінальних процесуальних норм присвячено роботи українських (Mudrak, 2019), румунських (Bădescu, 2017), російських (Velikiy, 2020) науковців, та більш чисельно в англomовній науковій літературі представлено розвідки щодо телеологічного тлумачення правових норм з позиції теорії чи філософії права (Kornhauser, 2018; Sullivan, 2015). Значний інтерес для розвитку наукової доктрини з питань мети та завдань права та закону становить збірник статей «Ratio Legis: філософські і теоретичні перспективи» (Von Schütz, 2018), дві прикінцеві статті якого (К. фон Шютц «Іманентне Ratio Legis? Юридичні форми і тлумачення законів» (von Schütz, 2018) і М. Германн «Як Ratio Legis може допомогти правнику витлумачити юридичний текст? Використовуємо призначення регулювання для юридичного тлумачення» (Hermann, 2018)) стосуються саме проблем телеологічного тлумачення норм права.

Ураховуючи викладені міркування щодо актуальності дослідження та доповнення нормативного регулювання ст. 615 КПК України, слушним є здійснити спробу застосування виробленого автором і наведеного вище понятійного апарату до цілком визначеної ситуації – правозастосування цієї статті КПК України в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки з позиції завданнецентричного способу тлумачення, тобто враховуючи цілеспрямованість і доцільність процесуальної діяльності:

1. *Визначення загального змістовного завдання, досягнення якого є доміантним у процесі застосування прокурором спрощеної процедури ст. 615 КПК України щодо виконання повноважень слідчого судді в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки.* Для визначення такого завдання слід врахувати: а) матеріально-правові передумови застосування ст. 615 КПК України; б) предметну спрямованість повноважень прокурора. Ураховуючи ті склади кримінальних правопорушень, щодо яких прокурор може здійснювати повноваження слідчого судді, зокрема їх родовий об'єкт, процесуальна діяльність має бути спрямована на загальне змістовне завдання щодо відновлення громадської та національної безпеки. Предметна спрямованість

повноважень прокурора щодо надання дозволу на тимчасовий доступ до речей і документів, обшук житла чи іншого володіння особи чи проведення негласних (слідчих) розшукових дій свідчить про існування у такої спрямованості єдиного особливого завдання – отримання доказів. Доказ є за визначенням не тільки фактичними відомостями про предмет доказування, але й для такого правового статусу має бути отриманий у порядку, визначеному КПК України (ст. 84 КПК). Збирання доказів стороною обвинувачення є також проявом загального змістовного завдання щодо відновлення безпеки, оскільки розпочате кримінальне провадження щодо конкретного припущення про наявність кримінально протиправного діяння свідчить про існування або потенційного ризику існування порушення стану безпеки (національної чи для певної громади, особи), а тому збирання фактичних даних щодо такого презюмованого діяння спрямоване або на встановлення факту порушення стану безпеки та його відновлення, або на встановлення факту відсутності порушення стану безпеки насправді, а відтак фактичного відновлення стану безпеки в загальнонаціональній, громадській свідомості чи свідомості певних індивідів. Здійснення обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою може бути спрямоване як на охорону прав, свобод і законних інтересів потерпілих, так і на захист особи, громади та суспільства, Українського народу від кримінально протиправного діяння.

Отже, в процесі застосування прокурором спрощеної процедури ст. 615 КПК України щодо виконання повноважень слідчого судді в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки домінуючим загальним змістовним завданням є відновлення національної та громадської безпеки.

Сама ж процедура надання прокурором дозволу на здійснення окремих процесуальних дій спрямована на вирішення правового спору щодо доцільності й обґрунтованості обмеження прав і свобод людини та на охорону прав, свобод та інтересів суб'єктів кримінального провадження. Але ці загальні завдання мають у цьому випадку, на наш погляд, меншу домінуючість, урахувавши диференційовану спеціальну процедуру, яка призводить до принципової неможливості досягнення охорони та справедливого вирішення спору:

– процесуальні дії, що можуть здійснюватися за наслідком ст. 615 КПК України, пов'язані з обмеженням прав, свобод і законних інтересів осіб-володільців речей і документів, до яких передбачено (клопотання) надання доступу; осіб, які проживають чи володіють майном, у якому провадиться клопотання щодо проведення обшуку; осіб, щодо яких відбувається клопотання з проведення негласних слідчих (розшукових) дій; підозрюваного, якому обирається запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Причому у

випадку здійснення прокурором повноважень щодо надання дозволу на проведення означених у ст. 615 КПК України процесуальних дій відповідних осіб не лише не залучають до зазначеної процедури розв'язання питання щодо надання дозволу (з огляду на характер таких правообмежень), але й позбавляють можливості розраховувати на охорону своїх інтересів з боку неупередженого, незацікавленого й організаційно відокремленого від сторони обвинувачення суб'єкта – слідчого судді;

– вирішення прокурором клопотань дізнавача, слідчого чи іншого прокурора про надання дозволу на процесуальну дію, тобто вирішення незмагального правового спору між, з одного боку, обґрунтуванням сторони обвинувачення щодо наявності підстав для обмеження прав і свобод людини, а з іншого, між загальним правом кожної людини користуватися й розраховувати на повагу до своїх конституційних прав і свобод, здійснюється посадовою особою, яка є за визначенням зацікавленою, оскільки належить до сторони обвинувачення, а відтак, виступає суддею у своїй же справі.

2. Аналіз дотримання загальних завдань-гарантій у процесі застосування прокурором спрощеної процедури ст. 615 КПК України у частині виконання повноважень слідчого судді в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки. Дотримання прокурором під час реалізації повноважень, передбачених ст. 615 КПК України таких загальних завдань-гарантій, як забезпечення застосування виключно обґрунтованого процесуального примусу, недопущення обвинувачення чи засудження невинуватої особи та забезпечення співрозмірності кримінальної відповідальності вчиненому правопорушенню має оцінювати окремо в кожному випадку та базуватися як на обґрунтованості й умотивованості клопотання дізнавача, слідчого чи іншого прокурора, так і на обґрунтованості й умотивованості остаточного рішення (постанови) прокурора. Хоча висловлені вище застереження щодо досягнення охорони прав, свобод і законних інтересів суб'єктів кримінального провадження і справедливого вирішення спору ставлять під сумнів загальну справедливість процедури за ст. 615 КПК України. Та ключовим у цьому прикладі є питання дотримання загального завдання – гарантії кримінального провадження щодо застосування виключно належної правової процедури до суб'єктів кримінального провадження.

Належна правова процедура – це такий порядок здійснення юридично значущих дій, який втілює на практиці верховенство права шляхом застосування до кожної особи тих норм права, що цілком відповідають усім важливим об'єктивно наявним обставинам і дозволяють недвозначно та заздалегідь спрогнозувати таке застосування та

його результати. Можна виокремити неодмінні складники належної правової процедури: «правова» процедура – це така процедура, яка цілком відповідає й утверджує на практиці принцип верховенства права, а «належна» процедура – це, по-перше, процедура, яку належить застосовувати до відповідної особи, що перебуває у певному статусі; по-друге, належність означає «те, що має бути», тобто така процедура повинна бути сталою, одноманітною, а відтак, втілювати принцип правової визначеності (Novozhylov, 2019, p. 116-117).

Тому спрощена процедура ст. 615 КПК України може бути належно правовою лише у випадку, якщо вона втілює на практиці верховенство права шляхом застосування до кожної особи тих норм права, що цілком відповідають усім важливим об'єктивно наявним обставинам провадження та дозволяють недвозначно та заздалегідь спрогнозувати таке застосування і його результати. Відповідно до п. 41 Доповіді Венеційської Комісії № CDL-AD(2011)003rev від 04 квітня 2011 року «Верховенство права» елементами верховенства права є: 1) законність, зокрема прозорий, прогнозований і демократичний процес уведення в дію законів; 2) правова визначеність; 3) заборона свавілля; 4) доступ до правосуддя перед незалежним і безстороннім судом, зокрема судовий перегляд актів органів правозастосування; 5) дотримання прав людини; 6) заборона дискримінації та рівність перед законом ("Report on The Rule", 2011, p. 10). Отже, оскільки в Конституції України втілено основи конституційного ладу, тобто фундаментальні принципи та цінності суспільного договору Українського народу, які містять і заборону свавілля (ст. 1, 3, 5, 6, 8, 19, 64), і доступ до правосуддя (ст. 55, 124), і дотримання прав людини (Розділ II), і правову визначеність (ст. 8, 19, 57, 58, 61, 62), то саме виконання конституційних норм права є неодмінною умовою забезпечення верховенства права.

Процедура ст. 615 КПК у частині виконання відповідним прокурором повноважень слідчого судді в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки, на наш погляд, не відповідає критеріям належності та правості через те, що:

1) передбачає можливість обмеження конституційних прав і свобод людини на свободу й особисту недоторканність, на недоторканність житла та іншого володіння, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, на невтручання в особисте і сімейне життя, на непорушність права власності у випадках, не передбачених Конституцією України (в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки без запровадження правового режиму воєнного стану) та поза встановленим Конституцією України порядком (за рішенням суду), що, на

нашу думку, є прямим порушенням ст. 64, 29, 30, 31, 32, 41 Основного Закону України;

2) передбачає здійснення правового режиму поза введенням воєнного або надзвичайного стану обмежень, які допускаються Конституцією України тільки за рішенням суду (ст. 29, 30, 31, 41), за рішенням посадовою особою іншого органу – прокурора, – що є фактичним делегуванням функції судів, а саме функції здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, тобто прямим порушенням ч. 2 ст. 124 Основного Закону України;

3) передбачає надання дискреційних арбітражних повноважень потенційно упередженому суб'єкту – стороні обвинувачення.

Крім цього, у ст. 615 КПК України передбачено обмеження конституційного права бути заарештованим або триматися під вартою тільки за вмотивованим рішенням суду, права буди доставленим протягом 72 годин після затримання до суду для підтвердження тимчасового запобіжного заходу, права бути звільненим, якщо протягом 72 годин з моменту затримання не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою, яке не підлягає обмеженню навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану, що є порушенням ст. 29, 64 Основного Закону України (Novozhylov, 2016, p. 11).

Отже, застосування прокурором спрощеної процедури ст. 615 КПК України в частині виконання повноважень слідчого судді в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки із необхідністю призводить до недотримання загального завдання – гарантії кримінального провадження щодо застосування належної правової процедури до кожного суб'єкта кримінального провадження.

3. Визначення домінантного завдання кримінального провадження в разі застосування прокурором спрощеної процедури ст. 615 КПК України у частині виконання повноважень слідчого судді в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки. На нашу думку, загальні завдання-гарантії кримінального провадження завжди мають більшу домінантність, ніж загальні змістовні завдання. Чи, з огляду на юридичний позитивізм, мета не виправдовує засоби.

Змістовні завдання є вираженням закладеної законодавцем спрямованості моделі кримінального процесу на досягнення певної загальної соціальної функції права (напрямо впливу процесу на суспільні відносини). Саме соціальна функція є первинною в процесі моделювання системи кримінальної юстиції, а змістовні завдання є похідними. Водночас ці завдання визначають кримінальні процесуальні функції (обвинувачення, захисту, правосуддя тощо). Тому реалізація змістовних завдань кримінального провадження

має наслідком вплив на суспільство загалом і соціальну сферу.

Завдання-гарантії є похідними від взаємозв'язку елементів національної системи права, вони регулюють питання відповідності правовим цінностям кримінальної процесуальної діяльності. Їх невиконання призводить до деформації змістовних завдань, зміни домінантного змістовного завдання на розсуд правозастосовця тощо. У разі нехтування завданнями-гарантіями кримінальний процес із правомірної діяльності стає формою свавілля влади.

Наприклад, у процесі здійсненні репресій у 1930-ті роки радянська влада застосовувала кримінальні покарання, послуговуючись кримінальною процесуальною формою. Проте як саме законодавство, так й ідеальна модель кримінального судочинства не могли за визначенням, своєю сутністю бути способом репресій. Таким кримінальне судочинство стало внаслідок недотримання завдань-гарантії правозастосовцями. Причому кримінальний процес був лише формальним приводом задля створення фасаду законності. Однак жодні з його завдань не реалізовувалися належно, а навпаки – цинічно нехтувалися, але не стільки з причин правових, скільки з політичних.

Тому, на нашу думку, для уникнення недобросовісного застосування норм права, недопущення використання кримінального, кримінального процесуального, кримінально-виконавчого законів задля задоволення особистих, стратифікаційних, корпоративних інтересів чи виконання організаційних вказівок-директив, доцільно нормативно закріпити, що цілеспрямованість уповноважених кримінальним процесуальним законом суб'єктів має базуватися виключно на нормативно закріплених завданнях кримінального провадження.

Переїдемо від загального до конкретного застосування процедури, яка, на нашу думку, не відповідає Основному Закону України, і призводить до недотримання належної правової процедури, а тому застосування прокурором спрощеної процедури ст. 615 КПК у частині виконання повноважень слідчого судді в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки з метою досягнення загального завдання кримінального провадження щодо відновлення національної та громадської безпеки є недоцільним.

Цей однозначний умовивід, будучи цілком очевидним із позитивістського погляду, за своєю суттю залишається жахаюче хибним, але лише на перший погляд.

Автор є патріотом Української державності, а тому інтереси Українського народу, його суверенітет, державність і національна безпека є абсолютними цінностями. Відтак захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її безпеки є і його справою.

Водночас автор сприймає верховенство права як беззаперечну цінність. У цьому випадку верховенство права в розумінні автора означає відповідність правової форми поставленим Конституцією України і Українським народом завданням. Така відповідність комплексно характеризується поняттям правового режиму, який є «особливим порядком правового регулювання певної сфери суспільних відносин, який забезпечується шляхом специфічного поєднання та співвідношення його методів, способів і типів» (Smorodynskyi, 2020, p. 145). Цей взаємозв'язок влучно схарактеризував С. С. Алексєєв: «правовий режим – не дещо довільне, штучно конструйоване. Він виражає **нерозривний зв'язок правової форми й змісту відносин, які регулюються** [виділення наше – В. Н.], характеризуються в цьому плані моментами стабільності, стійкості. Це [...] і пояснює значення правових режимів у правовій дійсності: вони дозволяють бачити глибокий соціальний зміст права та вирішувати соціальні завдання в нерозривному зв'язку зі змістом відносин, що регулюються [...]» (Alekseev, 1989, p. 186).

Кримінальне провадження є правовим інструментом, завдяки якому може бути констатовано факт відновлення національної безпеки, тобто успішне подолання конкретної кримінальної загрози. Але сутність кримінального провадження, його форми свідчать про те, що кримінальні процесуальні засоби, самі по собі, здатні результативно долати лише локальні загрози національній безпеці (одиничне шпигунство чи державна зрада, незаконне проникнення на територію України нечисельної озброєної групи тощо).

У випадку, коли рівень загроз, які стоять перед національною безпекою, є високим, критичним або катастрофічним, а таке трапляється зокрема у випадку терористичних актів, одиничних чи скоординованих, групових порушень громадського порядку, як стихійних, так і довготривалих масових заворушень (безладів, бунтів), диверсії, міжнародних чи міжконфесійних конфліктів, підготовки, планування, розв'язування та ведення агресивної війни тощо, мають застосовуватися відповідні комплексні належні правові процедури. Сукупність спеціально передбачених, комплексно врегульованих способів, методів і засобів правового регулювання йменується правовим режимом, відтак, у разі виникнення екстраординарних обставин найбільш доцільним видається послуговуватися саме особливими та передбаченими в Конституції України правовими режимами воєнного або надзвичайного стану. Такі не лише безпосередньо передбачені в Основному Законі України, але є звичайною міжнародною практикою як для міжнародних, так і для неміжнародних збройних конфліктів, зокрема у

випадку прямої військової інтервенції, окупації чи анексії території однієї держави іншою.

Узагалі, закордонні дослідники в англомовних джерелах останнім часом доволі незначну увагу приділяють удосконаленню саме кримінального процесуального права щодо його застосування в умовах воєнного або надзвичайного стану. До останніх можна віднести статті М. Шер Аббаса (Abbas, 2021), Ф. Гаргоффа (Harhoff, 2020), Г. Денсі й Е. Вібельгауса-Брама (Dancy, & Wiebelhaus-Brahm, 2018), Т. Н. Кунвара (Kunwar, 2019) та ін. Така ситуація пояснюється тим, що увага правників сконцентрована не на національному кримінальному процесі (з огляду на відсутність подій збройного конфлікту у внутрішніх правопорядках іноземних держав), а на пізнанні та розвитку міжнародного гуманітарного права, яке встановлює правила ведення міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів, зокрема й проблеми процедури притягнення до юридичної відповідальності (внутрішньонаціональної чи міжнародної через Міжнародний кримінальний суд чи через відповідні міжнародні трибунали). Серед наукових і навчальних видань зі згаданої теми варто виділити праці А. Коген і Д. Злотогорського «Пропорційність у міжнародному гуманітарному праві: наслідки, засоби попередження та процедури» (Cohen, & Zlotogorski, 2021), Л. Гілл-Ковторн «Затримання у неміжнародному збройному конфлікті» (Hill-Sawthorne, 2016), М. Г. Джанабі «Правовий режим, що застосовується до персоналу приватних військових і охоронних компаній під час збройних конфліктів» (Janaby, 2016), Р. Шутте «Захист цивільних осіб у збройних конфліктах: еволюція, виклики й імплементація» (Schütte, 2015) та Й. Дінштейна «Неміжнародні збройні конфлікти у міжнародному праві» (Dinstein, 2014). В останній праці ізраїльський дослідник, аналізуючи питання щодо розмежування неміжнародних збройних конфліктів і внутрішніх збурень («порушення внутрішнього порядку» чи *internal disturbances*), надає точну характеристику зміні правових і ціннісних орієнтирів у процесі здійснення правоохоронної діяльності, називаючи це явище «правоохоронною парадигмою»: «До поодиноких і хаотичних випадків внутрішніх збурень застосовується правоохоронна парадигма, яка співвідноситься із правом прав людини і відмежовується від права неміжнародних збройних конфліктів. Це означає, що сила буде застосована лише як крайній засіб (*ultima ratio*). Правопорушники під час внутрішніх збурень зазвичай зустрічають супротив від правоохоронних органів: поліції, жандармерії і схожих внутрішньонаціональних сил правопорядку, рідше – від військового контингенту (армії, повітряних сил, флоту, морської піхоти та ін.). Однак серйозність збурень може підштовхувати уряд до застосування всіх наявних ресурсів, виклику військових загонів для допомоги поліції

щодо відновлення правопорядку. Саме по собі включення військових у зіткнення не змінює цю правоохоронну парадигму і не поширює право неміжнародних збройних конфліктів на таку ситуацію (див. *Prosecutor v. Musema* (ICTR, Trial Chamber, 2000), para. 248). Імовірно, залучені солдати будуть діяти з більшим тиском, ніж поліція, адже на їхньому боці досконаліше озброєння та спеціальна підготовка. Але досі існують очікування, що вони поводитимуться як квазіполіцейські: використовуватимуть силу як крайній засіб і дотримуватимуться правоохоронної парадигми. Якщо війська вийдуть за межі такої парадигми – використовуватимуть силу проти супротивників як первинний засіб таким чином, який відповідає базовим положенням права неміжнародних збройних конфліктів (але не правоохоронним стандартам) – вони цим самим підвищать правдоподібність припущення про те, що виник неміжнародний збройний конфлікт» (Dinstein, 2014, p. 22). Поділяючи думку Й. Дінштейна, слід уточнити, що у випадку України триває міжнародний збройний конфлікт, спровокований державою-агресором, а відтак застосування «правоохоронної парадигми» можливе лише щодо громадян України та цивільних осіб. Однак навіть у відношенні щодо цих осіб неможливе застосування загальної «правоохоронної парадигми» чи правового режиму, адже існує об'єктивна неможливість цього, пов'язана з діяльністю агресора. Тому правопорядок на територіях, на яких відбувається збройна агресія, має зазнати відповідної правової трансформації, причому вона не може бути свавільною чи невизначеною, вона має відбутися за належною правовою процедурою.

Воєнний стан за визначенням є такою екстраординарною, специфічною правовою формою, яка включає в себе єдність методів, типів і способів правового регулювання, що спрямовані на забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії іноземної держави. Форми та правила вирішення міждержавних воєнних конфліктів мають під собою зовсім іншу нормативну правову базу, аніж кримінальне процесуальне право, й у загальному йменується законами та звичаями війни. У такому випадку відбувається застосування воєнного права, права правового режиму воєнного стану, норм міжнародного гуманітарного права тощо.

Відповідно до ч. 2 ст. 17 Основного Закону України: оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Тому ані кримінальна процесуальна форма, ані ординарний загальний правовий режим конституційних прав і свобод людини і громадянина (поза воєнного або надзвичайного стану) не пристосовані до досягнення комплексного загальнодержавного завдання щодо відновлення національної безпеки

у випадку існування високого, критичного чи катастрофічного рівня загроз такій. Крім цього, згідно з ч. 4 ст. 17 Конституції України, Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян. Тому відсіч збройної агресії іноземців й осіб без громадянства (ворожих комбатантів) є завданням Збройних Сил України.

Зрештою, видається за можливе опонувати думці М. В. Черноусько щодо того, що норма ст. 615 КПК України за своєю сутністю «не суперечить принципу верховенства права, цілком відповідаючи при цьому принципу військової необхідності» (Chornousko, 2016, p. 198). Як зазначає Ю. В. Климчук, одним із галузевих принципів міжнародного гуманітарного права є принцип військової необхідності, який «допускає незаборонені міжнародним правом міри до досягнення **воєнних** цілей, тобто **подавлення противника**; розглянута як виключення, військова необхідність не виправдовує віроломства, жорстокості чи будь-яких інших дій, заборонених міжнародним гуманітарним правом [виділення наше – В.Н.]» (Klymchuk, 2003, p. 14). По-перше, іншими рівнозначними принципами міжнародного гуманітарного права дослідник називає принципи гуманності, обмеження, поваги, захисту та відповідальності (Klymchuk, 2003, p. 14-15); по-друге, застосування принципів міжнародного гуманітарного права можливе лише за фактичного існування збройного конфлікту, що з необхідністю має призводити в національному правопорядку до запровадження відповідного екстраординарного правового режиму; по-третє, у місцевостях існування збройного конфлікту кримінально-правова юрисдикція держави-учасниці такого конфлікту обмежується, що призводить до неможливості досягнення за допомогою здійснення кримінального провадження завдання щодо активного відновлення національної безпеки. Так, відповідно до пп. «с» п. 4 ст. 75 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08 червня 1977 року, ратифікованого Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 7960-XI від 18 серпня 1989 року ("Dodatkovyj protokol", 1949), особі, визнаній винною у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного зі збройним конфліктом, не може бути винесено жодного вироку, і вона не може бути піддана жодному покаранню, крім як за постановою неупередженого й відповідним чином створеного суду, що додержує загально-визнаних принципів звичайного судочинства, які містять таке: жодна особа не може бути звинувачена у вчиненні кримінального правопорушення або засуджена за нього на підставі будь-якої дії чи недоліку, які не є кримінальним

правопорушенням згідно з нормами національного законодавства або міжнародного права, дія яких поширювалася на цю особу під час вчинення такої дії чи бездіяльності. Крім того, згідно з ч. 2 ст. 82 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року, ратифікованої Указом Президії Верховної Ради Верховної Ради Української РСР від 3 липня 1954 року та Закону України від 08 лютого 2006 року № 3413-IV ("Zhenevska konventsii", 1949), якщо будь-який закон, статут чи наказ держави, що тримає в полоні, визначає дії, учинені військовополоненим, як карані, тоді як такі самі дії не були б караними, якби їх здійснила особа зі складу військ держави, що тримає в полоні, то такі дії спричиняють лише дисциплінарні стягнення. Як роз'яснює А. Фролова, це означає, що ««право» безпосередньо брати участь у воєнних діях чи «імунітет» комбатантів означає, що комбатанти наділені імунітетом від кримінального обвинувачення за саму участь у воєнних діях, крім випадків, коли вони вчинили порушення міжнародного гуманітарного права» (Frolova, 2018, p. 245).

Отже, нормативне регулювання особливостей здійснення кримінального провадження під час воєнного або надзвичайного стану має враховувати не тільки загальну специфіку таких екстраординарних ситуацій, особливості конституційного регулювання порядку здійснення й обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного чи надзвичайного стану, але й значну кількість норм міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, з питань міжнародного гуманітарного права, зокрема процесуальних гарантій і особливостей притягнення до кримінальної відповідальності комбатантів, поводження з військовополоненими тощо. Враховуючи вимоги ч. 2 ст. 19 Конституції України норми міжнародних договорів, на наш погляд, самостійно не можуть породжувати процесуальні права (повноваження) у посадових чи службових осіб (Shylo, & Novozhylov, 2017, p. 93), а тому відповідні процесуальні норми міжнародних договорів України з питань права міжнародних збройних конфліктів є несамовиконувани та мають бути імплементовані шляхом трансформації таких відповідно до звичаїв, понятійного апарату та юридичної техніки національного кримінального процесу. Причому така трансформація не може зводитися до спрощення чи пришвидшення кримінального провадження не тільки через необхідність реалізації загальних завдань кримінального провадження в кожному випадку чи в силу цитованих вище нормативних приписів Женевських конвенцій, але й ураховуючи положення ч. 2 ст. 26 Закону України № 389-VIII від 12 травня 2015 року «Про

правовий режим воєнного стану» ("Zakon Ukrainy", 2015) та ч. 2 ст. 31 Закону України від 16 березня 2000 року № 1550-III «Про правовий режим надзвичайного стану» ("Zakon Ukrainy", 2000), які встановлюють, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється.

Здійснення елементарних особливих завдань кримінального провадження в умовах воєнного або надзвичайного стану також має значну кількість особливостей (передусім пов'язаних із загальною обстановкою: воєнні дії чи протікання надзвичайної ситуації), а тому уповноважені суб'єкти кримінального провадження повинні мати відповідну спеціальну підготовку, що варто забезпечувати правовими та організаційними засобами (наприклад, запровадженням спеціалізованого органу досудового розслідування військових злочинів і кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану (так зване Бюро військової юстиції) (Lutsiv, 2020, р. 26-28), законодавчим передбаченням військових прокуратур у межах єдиної системи органів прокуратури, запровадженням окремого статусу для судді, який уповноважений здійснювати функцію судового контролю під час досудового розслідування кримінальних проваджень в умовах воєнного або надзвичайного стану (воєнного слідчого судді), без утворення воєнних судів, які можуть розглядатися, на нашу думку, небезпідставно, як особливі чи надзвичайні).

Таким чином, звернення законодавця та правозастосовувачів до введених *ad hoc* правових форм урегулювання питання захисту суверенітету й територіальної цілісності України кримінальними процесуальними засобами може розглядатися як не цілком продуктивне. Існування квазівоєнних правових режимів призводить до дуальності в правосвідомості правозастосовувачів і деформації загальних завдань, спрямованих на досягнення загальносоціального результату, оскільки розмиваються вимоги до правової визначеності: в одній ситуації нехтування конституційною нормою може розглядатися виправданим і заохочуватися, а в іншому (на іншій місцевості, при іншому суб'єктному складі, у разі подальшого кримінального провадження) – протиправним і караним. Можна допустити, що системна й послідовна правова політика в усіх сферах життя українського народу, зокрема в найважливішій – національній безпеці, – здатна забезпечити комплексне відновлення національної безпеки та територіальної цілісності України.

Наукова новизна

Наукова новизна дослідження складається із двох відносно самостійних частин: теоретичної та прикладної. Теоретичною правовою новизною є формулювання авторського поділу завдань

кримінального провадження за предметом і визначенням змісту, обґрунтування питання ієрархічності завдань кримінального провадження та виокремлення особливої властивості загальних завдань кримінального провадження – домінантності. Іншою складовою теоретичної новизни є пропозиція щодо виокремлення специфічного способу тлумачення правових норм – завданнецентричного, обґрунтування його особливостей і виведення методологічної основи. Прикладна новизна дослідження полягає в тому, що воно є одним із перших, у якому висловлено наукову думку щодо запровадження особливого режиму досудового розслідування в районі здійснення заходів із забезпечення нацбезпеки.

Висновки

Отже, нами було здійснене загальне телеологічне тлумачення кримінального провадження, за яким сукупність завдань кримінального провадження за предметом можна поділити на загальні, особливі та спеціальні. Водночас загальні завдання кримінального провадження за способом впливу на цілеспрямованість і доцільність діяльності можуть бути розподілені на дві відносно самостійні групи: змістовні завдання та завдання-гарантії.

Висловлено думку про те, що завдання кримінального провадження складають собою складну систему взаємопов'язаних та ієрархічно різноцінних елементів. Надано авторський перелік змістовних загальних завдань і загальних завдань-гарантії. Обґрунтовано наявність у загальних завдань-гарантії особливої властивості – домінантності, – яка впливає на їх ієрархічність, але є ситуативно обумовленою та мінливою.

На підставі загального телеологічного тлумачення кримінального провадження вироблено концепцію завданнецентричного способу тлумачення кримінальних процесуальних норм права та їх застосування, який дозволяє комплексно розглядати таку норму як з позиції завдань (мети) реалізації такої, так й оцінювати цілеспрямованість і доцільність її реалізації конкретним правозастосувачем чи правоволодільцем у конкретних умовах з позицій бажаного загальносоціального результату застосування норм права і дотримання встановлених правових гарантії.

Запропоновано таку структуру завданнецентричного способу тлумачення кримінальних процесуальних норм: 1) визначення загального змістовного завдання, досягнення якого є домінантним в процесі застосування суб'єктом кримінального провадження норми, що тлумачиться; 2) дослідження можливостей дотримання загальних завдань-гарантії суб'єктом кримінального провадження в процесі застосування норми, що тлумачиться; 3) визначення ієрархії загальних

завдань, на реалізацію яких спрямована норма, що тлумачиться, на підставі попередньо встановленої домінантності та прийняття рішення про загальну цілеспрямованість і доцільність застосування такої норми.

Здійснено завданьцентричне тлумачення норми ст. 615 КПК України щодо здійснення прокурором повноважень слідчого судді на місцевості (адміністративній території) проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, яке дозволило висунути низку наукових гіпотез.

Місцевістю (адміністративною територією), на якій проводяться заходи із забезпечення національної безпеки, для цілей застосування ст. 615 КПК України має вважатися ТОТ у Донецькій та Луганській областях та зони безпеки, прилеглі до районів бойових дій, а не вся територія Донецької та Луганської областей.

Процедура ст. 615 КПК України щодо виконання відповідним прокурором повноважень слідчого судді в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки, на наш погляд, не відповідає критеріям належної правової процедури, оскільки передбачає можливість обмеження конституційних прав і свобод людини у випадках, не передбачених Конституцією України (в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки без запровадження правового режиму воєнного стану) та поза встановленим Конституцією України порядком (за рішенням суду); передбачає фактичне делегування прокурору функції суду, а саме функції здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також надання дискреційних повноважень потенційно упередженому суб'єкту – стороні обвинувачення.

Потребує нормативного закріплення норма про те, що цілеспрямованість уповноважених кримінальним процесуальним законом суб'єктів має базуватися виключно на нормативно закріплених завданнях кримінального провадження.

Верховенство права означає відповідність правової форми завданням, поставленим правозастосовцю українським народом у Конституції України. Така відповідність комплексно характеризується поняттям правового режиму.

Кримінальне провадження є правовим інструментом, завдяки якому може бути успішно подолана конкретна кримінальна загроза національній безпеці, водночас досягається відновлення національної безпеки – як *de facto*, так і *de jure*, оскільки юридичний акт, яким закінчується

кримінальне провадження, констатує, проголошує перед громадськістю остаточне подолання конкретної загрози (чи її відсутність, у випадку виправдання чи закриття провадження). Але сутність кримінального провадження, його правові форми свідчать про те, що кримінальні процесуальні засоби здатні результативно долати лише локальні загрози національній безпеці. У випадку збройної агресії іноземної держави мають застосовуватися належні правові процедури, за яких основним засобом відновлення національної безпеки є діяльність Збройних Сил України щодо стримування та відсічі такої агресії за нормами міжнародного гуманітарного права.

Кримінальне провадження може здійснюватися й щодо комбатантів і військовополонених як для констатації факту відновлення безпеки у воєнній сфері (наприклад, дотримання правил і звичаїв війни), так і для констатації факту часткового поновлення національної безпеки. Для реалізації загальних завдань кримінального провадження в означених екстраординарних умовах необхідне існування відповідного розлогого й детального правового регулювання, яке б враховувало специфіку таких екстраординарних ситуацій, особливості конституційного регулювання порядку здійснення й обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного чи надзвичайного стану, трансформувало відповідно до національного законодавства принципи та вимоги чинних норм міжнародного гуманітарного права, зокрема процесуальних гарантій і особливостей притягнення до кримінальної відповідальності комбатантів, захоплення (затримання) й поводження з військовополоненими тощо. Причому така правове регулювання не може зводитися до спрощення чи пришвидшення кримінального провадження щодо здійснення судочинства слідчим суддею чи судом.

Акцентовано на потребі в розгляді питання щодо запровадження організаційних особливостей здійснення кримінального провадження в умовах воєнного чи надзвичайного стану, а саме: утворення спеціалізованого та незалежного від Збройних Сил України, органів цивільного захисту населення тощо органу досудового розслідування – Військового бюро юстиції, законодавче закріплення військових прокуратур у межах єдиної системи органів прокуратури, запровадження окремого статусу воєнного слідчого судді для судді, який може здійснювати судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, яке здійснюється в умовах воєнного або надзвичайного стану.

REFERENCES

- Abbas, M.S. (2021). Challenges to The Successful Prosecution Of War Crimes. *SSRN Electronic Journal*. doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3760300>.
- Alekseev, S.S. (1989). *Obshchie dozvoleniia i obshchie zaprety v sovetskom prave [General permissions and general prohibitions in Soviet law]*. Moscow: Iurid. lit. eratura [in Russian].
- Bădescu, M. (2017). The Rationale of Law. The Role and Importance of the Logical Method of Interpretation of Legal Norms. *Challenges of the Knowledge Society: the international Conference*. Bucharest. Retrieved from http://cksold.univnt.ro/download/175_cks_2017_on_line.pdf.
- Basysta, I.V. (2020). Okremi problemy v rozuminni, rozsliduvanni ta sudovomu rozhladii kryminalnykh provadzhen shchodo separatyzmu ta teroryzmu [Certain problems in understanding, investigating and litigation of criminal proceedings on separatism and terrorism]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho, Scientific and informational bulletin of Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Halytskyi*, 9(21), 86-95. doi: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2020.9.21.86-95> [in Ukrainian].
- Bezpalova, O. (2019). Problemni pytannia, poviazani z dotrymanniam prav liudyny pid chas provedennia antyterorystychnoi operatsii / Operatsii obiednanykh syl. [Challenging issues related to Human Rights Observance during Anti-Terrorist Operation / Joint Forces Operation]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 154-159. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.29> [in Ukrainian].
- Bychawska-Siniarska, D. (2017). *Protecting the Right to Freedom of expression under The European Convention on Human Rights*. Council of Europe. Retrieved from <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814>.
- Chornousko, M.V. (2016). Zdiisnennia prokurorom protsesualnoho kerivnytstva dosudovym rozsliduvanniam [Prosecutor procedural guidance of the pre-trial investigation implementation]. *Candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/1bd/dis_Chornousko%20M..pdf [in Ukrainian].
- Cohen, A., & Zlotogorski, D. (2021). *Proportionality in International Humanitarian Law : Consequences, Precautions, and Procedures*. New York: Oxford University Press. doi: <https://doi.org/10.1093/oso/9780197556726.001.0001>.
- Dancy, G., & Wiebelhaus-Brahm, E. (2018). The impact of criminal prosecutions during intrastate conflict. *Journal of Peace Research*, 55(1), 47-61. doi: <https://doi.org/10.1177/0022343317732614>.
- Dinstein, Y. (2014). *Non-International Armed Conflicts in International Law*. Cambridge University Press. doi: <https://doi.org/10.1017/CBO9781107279391>.
- Dodatkovyi protokol do Zhenevskykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertyv mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv (Protokol I): mizhnar. dok. vid 8 cherv. 1977 r. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) from June 8, 1977]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/show/995_199#Text). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text [in Ukrainian].
- Frolova, A. (2018). Foreign Fighters in the Framework of International Armed Conflict Between Russia and Ukraine. *The Use of Force against Ukraine and International Law: Jus Ad Bellum, Jus In Bello, Jus Post Bellum*. In S. Sayapin, E. Tsybulenko (Eds.). The Hague, The Netherlands: T.M.C. Asser Press. doi: https://doi.org/10.1007/978-94-6265-222-4_11.
- Harhoff, F. (2020). Securing criminal evidence in armed conflicts abroad. *The Military Law and the Law of War Review*, 58(1), 2-30. doi: <https://doi.org/10.4337/mlwr.2020.01.01>.
- Hermann, M. (2018). How Can Ratio Legis Help a Lawyer to Interpret a Legal Text? Employing the Purpose of a Regulation for Legal Interpretation. *Ratio Legis: Philosophical and Theoretical Perspectives*. In V. Klappstein, M. Dybowski (Eds.). Springer International Publishing AG. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-74271-7_9.
- Hill-Cawthorne, L. (2016). *Detention in Non-International Armed Conflict*. New York: Oxford University Press. doi: <https://doi.org/10.1093/law/9780198749929.001.0001>.
- Janaby, M.G. (2016). *The Legal Regime Applicable to Private Military and Security Company Personnel in Armed Conflicts*. Switzerland: Springer International Publishing. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-42231-2>.
- Kaplina, O.V. (2008). *Pravozastosovne tlumachennia norm kryminalno-protsesualnoho prava [Law-enforcement Interpretation of Criminal Procedural Law]*. Kharkiv: Pravo. Retrieved from http://library.nlu.edu.ua/_TEXT/KNIGI/KaplinaMono.pdf [in Ukrainian].
- Klymchuk, Yu.V. (2003). Systema pryntsyypiv mizhnarodnoho humanitarnoho prava [The system of principles of international humanitarian law]. *Abstract of candidates thesis*. Kharkiv. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2003/03kyvmgp.zip [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 2341-III]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod: mizhnar. dok. vid 4 lystop. 1950 r. [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms from November 4, 1950]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
- Kornhauser, L.A. (2018). Choosing Ends and Choosing Means: Teleological Reasoning in Law. *Handbook of Legal Reasoning and Argumentation*. In G. Bongiovanni, G. Postema, A. Rotolo, G. Sartor, C. Valentini, D. Walton (Eds.). Springer Netherlands. doi: https://doi.org/10.1007/978-90-481-9452-0_14.

- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].
- Kunwar, T.N. (2019). The Application of the Geneva Conventions in Nepal: Domestication as a Way Forward. *Asia-Pacific Perspectives on International Humanitarian Law*, 608-623. doi: <https://doi.org/10.1017/9781108667203.034>.
- Lazukova, O. (2016). Peredumovy instytualizatsii dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho, nadzvychainoho stanu abo u raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii [Premises institutionalization of the pre-trial investigation in the martial law, emergency or in the area of anti-terrorist operation]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva, Theory and Practice of Jurisprudence*, 2(10), 1-12. doi: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2016.10.84168> [in Ukrainian].
- Lazukova, O.V. (2017). Normatyvne zabezpechennia ta praktyka realizatsii protsesualnogo poriadku nadannia dozvolu na provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii v umovakh voiennoho, nadzvychainoho stanu abo u raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii [Normative support and practice implementation of the procedural procedure of grant of the authorization for the conduct of unknown investigate (invisible) actions under the conditions of military, emergency or in the area of anti-terrorist operation]. *Problema zakonnosti, Problems of Legality*, 138, 183-193. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.138.108951> [in Ukrainian].
- Lazukova, O.V. (2018). Osoblyvyi rezhym dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho, nadzvychainoho stanu abo u raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii [Special regime of pre-trial investigation within the conditions of martial law, emergency or in the area of anti-terrorist operation]. *Candidates thesis*. Retrieved from http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Lazukova/d_Lazukova.pdf [in Ukrainian].
- Lutsiv, M.Z. (2020). Osoblyvosti dosudovoho rozsliduvannia zlochyniv proty vstanovlenoho poriadku nesennia viiskovoi sluzhby (statti 407-409 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy) [The specificity of the pre-trial investigation of crimes against the established order of military service (Articles 407-409 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Candidate's thesis*. Retrieved from http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Luciv/d_Luciv.pdf [in Ukrainian].
- Lysenko, O.M. (2021). Konstytutsiine pravo y prava liudyny [Constitutional law and human rights]. *Konstytutsiine pravo, Constitutional Law*, 132-234. In M.I. Koziubra (Ed.). Kyiv: Vaite. Retrieved from <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/489959> [in Ukrainian].
- Lyst Viiskovoi chastyny A0135 II Ministerstva oborony Ukrainy vykh. No. 313/okpos/21/2752 vid 14 cherv. 2021 r. [Letter of Military Unit A0135 II of the Ministry of Defense of Ukraine ref. No. 313/okpos/21/2752 from June 14, 2021] [in Ukrainian].
- Milevskiy, O.P., & Mylevska, A.V. (2019). Rozsliduvannia terorystychnykh proiaviv (taktychni pryomy provedennia okremykh slidchykh dii) [Investigation of terrorist manifestations (tactical methods of conducting separate investigative actions)]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka), International law herald: actual problems of the present (theory and practice)*, 14, 199-207. doi: <https://doi.org/10.33244/2521-1196.14.2019.199-207> [in Ukrainian].
- Mudrak, I.V. (2019). Shchodo leksyko-hramatychnoho ta spetsialno-yurydychnoho tlumachennia okremykh kryminalno-protsesualnykh norm, shcho rehuliuuiut pravo poterpiloho na protsesualnu komunikatsiiu v kryminalnomu provadzhenni [For lexico-grammatic and specially-legal interpretation of certain criminal- processing norms, while adjusting the victim's right to a procedural communication in criminal proceedings]. *Visnyk Natsionalnogo tekhnichnogo universytetu "KPI", National Technical University of Ukraine Journal*, 3(43), 255-261. doi: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3\(43\).198483](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3(43).198483) [in Ukrainian].
- Novozhylov, V.S. (2016). Nadilennia prokurora povnovazhenniamy slidchoho suddi v ekstraordynarnykh sytuatsiiakh: retrospektyva, suchasnyi stan, konstytutsiunist ta dotsilnist [Empowering the prosecutor with the powers of an investigation judge in extraordinary situations: retrospective, current status, constitutionality and proportionality]. *In Law*, 1, 3-11. Retrieved from <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18800> [in Ukrainian].
- Novozhylov, V.S. (2019). Zastosuvannia nalezhnoi pravovoi protsedury yak zavdannia kryminalnogo provadzhennia: do pytannia pro sutnist ta praktychne znachennia [Due process in code enforcement as criminal procedural task: to the issue on essence and practical use]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy, Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 4(26), 105-129. doi: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2019-26-4-89> [in Ukrainian].
- Pavlyshyn, O.V., Ustymenko, T.P., Babiuk, M.P., Kaida, N.Y., & Shkrebet, D.V. (2021). Social Responsibility as a Performance Indicator of Public Authorities. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 10(3), 111-122. doi: <https://doi.org/10.36941/ajis-2021-0068>.
- Proekt Zakonu Ukrainy "Poiasnivalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro osoblyvosti derzhavnoi polityky iz zabezpechennia derzhavnogo suverenitetu Ukrainy na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh" shchodo dopusku priznavachiv, slidchykh ta prokuroriv do raionu zdiisnennia zakhodiv iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i oborony, vidsichi i strymuvannia zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh" vid 13 serp. 2020 r. No. 3948 [Draft Law of Ukraine "Explanatory note to the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On Peculiarities of State Policy to Ensure State Sovereignty of Ukraine in the Temporarily Occupied Territories in Donetsk and Luhansk Oblasts" on Admission of Investigators, Inquirers and Prosecutors to National Security and Defense, repulse and deterrence of armed aggression of the Russian Federation in Donetsk and

- Luhansk regions" from August 13, 2020, No. 3948]. (n.d.). *w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3984&skl=10 [in Ukrainian].
- Proekt Zakonu Ukrainy "Poiasnivualna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvoho rezhymu dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho, nadzvychainoho stanu ta u raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii": vid 21 lyp. 2014 r. No. 4311a [Draft Law of Ukraine "Explanatory note to the Law of Ukraine "On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on a special regime of pre-trial investigation in martial law, state of emergency and in the area of the anti-terrorist operation" from July 21, 2014, No. 4311a]. (n.d.). *w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4311%D0%B0&skl=8 [in Ukrainian].
- Report on The Rule of Law. European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission). CDL-AD(2011)003rev. Strasbourg, 4 April 2011. Study No. 512/2009. Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25-26 March 2011) on the basis of comments by Mr Pieter van Dijk (Member, Netherlands), Ms Gret Haller (Member, Switzerland), Mr Jeffrey Jowell (Member, United Kingdom), Mr Kaarlo Tuori (Member, Finland). *Council of Europe Venice Commission web-site*. Retrieved from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e).
- Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 1 cherv. 2016 r. No. 2-rp/2016 u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhennia tretoho rechennia chastyny pershoi statti 13 Zakonu U krainy "Pro psykhiatrychnu dopomohu" (sprava pro sudovi kontrol za hospitalizatsiieiu nedieezdatnykh osib do psykhiatrychnoho zakladu) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine from June 1, 2016, No. 2-rp/2016 in the case of the constitutional petition of the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights on the constitutionality of the third sentence of part one of Article 13 of the Law "On Psychiatric Care" (case on judicial control over the hospitalization of incapacitated persons in a psychiatric institution)]. (n.d.). *ccu.gov.ua*. Retrieved from <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/2-rp2016.pdf> [in Ukrainian].
- Schütte, R. (2015). *Civilian Protection in Armed Conflicts: Evolution, Challenges and Implementation*. Springer Fachmedien Wiesbaden. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-658-02206-8>.
- Shylo, O.H., & Novozhylov, V.S. (2017). Mizhnarodne pravo v systemi dzherel kryminalnogo protsesualnogo prava Ukrainy [International Law as a Part of the System of Sources of Criminal Procedural Law of Ukraine]. *Visnyk kryminalnogo sudochynstva, Herald of Criminal Justice*, 3, 89-98. Retrieved from https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2017_Shulo_Novojilov.pdf [in Ukrainian].
- Smorodynskiy, V.S. (2020). Sposoby i typy pravovoho rehulivannia. Pravovy rezhym [Methods and types of legal regulation. Legal regime]. *Zahalna teoriia prava, General theory of law*, 142-146. In O.V. Petryshyn (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Sullivan, R. (2015). The Role of Legal Norms in Statutory Interpretation. *SSRN Electronic Journal*. doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2695576>.
- Sydurok, I.I. (2020). Osoblyvosti diialnosti slidchoho, diznavacha v umovakh provedennia Operatsii obiednanykh syl [Peculiarities of the activity of the investigator, expert in the conditions of the Joint Force Operation]. *Naukovi perstvyvy, Scientific perspectives*, 6(6), 315-324. doi: [https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-6\(6\)-315-324](https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-6(6)-315-324) [in Ukrainian].
- Turkot, M., & Lazukova, O. (2019). Osoblyvosti orhanizatsii i protsesualnogo kerivnytstva dosudovym rozsliduvanniam v umovakh dii osoblyvykh pravovykh rezhymiv [Features of the Organization and Processing Management a Pre-trial Investigation in Conditions of Action Special Legal Modes]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy, Journal of the National Prosecution Academy of Ukraine*, 2, 44-59. doi: <https://doi.org/10.34285/visnyknapu2019.02.044> [in Ukrainian].
- Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro mezhi ta perelik raioniv, mist, selyshch i sil, chastyn yikh terytorii, tymchasovo okupovanykh u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh" vid 7 liut. 2019 r. No. 32/2019 [Decree of the President of Ukraine "On the boundaries and list of districts, cities, towns and villages, parts of their territories, temporarily occupied in Donetsk and Luhansk regions" from February 7, 2019, No. 32/2019]. (n.d.). *president.gov.ua*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/322019-26050> [in Ukrainian].
- Velikiy, D.P. (2020). Spetsialno-iuridicheskii sposob tolkovaniia norm ugolovno-protsessualnogo prava [A Special Legal Approach to Interpretation of Norms of Criminal Procedure Law]. *Lex russica*, 2(73), 63-74. doi: <https://doi.org/10.17803/1729-5920.2020.159.2.063-074> [in Russian].
- Von Schütz, K. (2018). Immanent Ratio Legis? Legal Forms and Statutory Interpretation. *Ratio Legis: Philosophical and Theoretical Perspectives*, 161-186. In V. Klappstein, M. Dybowski (Eds.). Springer International Publishing AG. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-74271-7_8.
- Yurchyshyn, V. (2018). Povnovazhennia prokurora ta slidchoho suddi shchodo obmezhenia konstytutsiinyykh prav hromadian u raioni provedennia antyterorystychnoi operatsii [The Authority of the Prosecutor and the Following Judge on the Limitation of the Constitutional Rights of the Citizens in the Area of the Anti-terrorist Operation]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy, Journal of the National Prosecution Academy of Ukraine*, 1(53), 15-20. doi: <https://doi.org/10.34285/visnyknapu2018.53.015> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro osoblyvosti derzhavnoi polityky iz zabezpechennia derzhavnogo suverenitetu Ukrainy na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh": vid 18 sich. 2018 r. No. 2268-VIII [Law of Ukraine "On Peculiarities of State Policy to Ensure the State Sovereignty of Ukraine in the Temporarily Occupied Territories in Donetsk and Luhansk Oblasts" from January 18, 2018, No. 2268-VIII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text> [in Ukrainian].

- Zakon Ukrainy "Pro pravovyi rezhym nadzvychainoho stanu": vid 16 berez. 2000 r. No. 1550-III [Law of Ukraine "On the legal regime of the state of emergency" from March 16, 2000, No. 1550-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu": vid 12 trav. 2015 r. No. 389-VIII [Law of Ukraine "On the legal regime of martial law" from May 12, 2015, No. 389-VIII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy shchodo vdoskonalennia okremykh polozhen u zviazku iz zdiisnenniam spetsialnogo dosudovoho rozsliduvannia": vid 27 kvit. 2021 r. No. 1422-IX [Law of Ukraine "On Amendments to the Criminal Procedural Code of Ukraine concerning improvement of certain provisions relating to the special pre-trial investigation" from April 27, 2021, No. 1422-IX]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro osoblyvosti derzhavnoi polityky iz zabezpechennia derzhavnogo suverenitetu Ukrainy na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh" shchodo dopusku diznavachiv, slidchykh ta prokuroriv do raionu zdiisnennia zakhodiv iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i oborony, vidsichi i strymuvannia zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh": vid 3 lystop. 2020 r. No. 948-IX [Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On the peculiarities of the state policy to ensure the state sovereignty of Ukraine in the temporarily occupied territories in Donetsk and Luhansk regions" regarding the admission of investigators, inquirers, and prosecutors to the area of activities on ensuring national security and defense, repelling and deterring the armed aggression of the Russian Federation in Donetsk and Luhansk regions" from November 3, 2020, No. 948-IX]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/948-20#Text> [in Ukrainian].
- Zhenevska konventsia pro povodzhennia z viiskovopolonenyh: mizhnar. dok. vid 12 serp. 1949 r. [Geneva Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War from August 12, 1949]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Abbas M. S. Challenges to The Successful Prosecution Of War Crimes. *SSRN Electronic Journal*. doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3760300>.
- Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве. М. : Юрид. лит., 1989. 288 с.
- Bădescu M. The Rationale of Law. The Role and Importance of the Logical Method of Interpretation of Legal Norms. *Challenges of the Knowledge Society*. Bucharest. 2017. P. 384–392. URL: http://cksold.univnt.ro/download/175_cks_2017_on_line.pdf.
- Басиста І. В. Окремі проблеми в розумінні, розслідуванні та судовому розгляді кримінальних проваджень щодо сепаратизму та тероризму. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2020. № 9 (21). С. 86–95. (Серія «Право»). doi: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2020.9.21.86-95>.
- Безпалова О. Проблемні питання, пов'язані з дотриманням прав людини під час проведення антитерористичної операції / Операції об'єднаних сил. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 154–159. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.29>.
- Buchawaska-Siniarska D. Protecting the Right to Freedom of expression under The European Convention on Human Rights : a handbook for legal practitioners. Council of Europe, 2017. 124 p. URL: <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814>.
- Чорноусько М. В. Здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. 259 с. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/1bd/dis_Chornousko%20M..pdf.
- Cohen A., Zlotogorski D. Proportionality in International Humanitarian Law: Consequences, Precautions, and Procedures. New York : Oxford University Press, 2021. 262 p. doi: <https://doi.org/10.1093/oso/9780197556726.001.0001>.
- Dancy G., Wiebelhaus-Brahm E. The impact of criminal prosecutions during intrastate conflict. *Journal of Peace Research*. 2018. Vol. 55. Issue 1. P. 47–61. doi: <https://doi.org/10.1177/0022343317732614>.
- Dinstein Y. Non-International Armed Conflicts in International Law. Cambridge University Press, 2014. 264 p. doi: <https://doi.org/10.1017/CBO9781107279391>.
- Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): міжнар. док. від 8 черв. 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
- Frolova A. Foreign Fighters in the Framework of International Armed Conflict Between Russia and Ukraine. *The Use of Force against Ukraine and International Law: Jus Ad Bellum, Jus In Bello, Jus Post Bellum* / Eds. S. Sayapin, E. Tsybulenko. The Hague, The Netherlands : T.M.C. Asser Press, 2018. P. 237–259. doi: https://doi.org/10.1007/978-94-6265-222-4_11.
- Harhoff F. Securing criminal evidence in armed conflicts abroad. *The Military Law and the Law of War Review*. 2020. Vol. 58. Issue 1. P. 2–30. doi: <https://doi.org/10.4337/mlwr.2020.01.01>.
- Hermann M. How Can Ratio Legis Help a Lawyer to Interpret a Legal Text? Employing the Purpose of a Regulation for Legal Interpretation. *Ratio Legis : Philosophical and Theoretical Perspectives* / Eds. V. Klapstein, M. Dybowski. Springer International Publishing AG, 2018. P. 187–205. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-74271-7_9.
- Hill-Cawthorne L. Detention in Non-International Armed Conflict. New York : Oxford University Press, 2016. 275 p. doi: <https://doi.org/10.1093/law/9780198749929.001.0001>.

- Janaby M. G. *The Legal Regime Applicable to Private Military and Security Company Personnel in Armed Conflicts*. Switzerland : Springer International Publishing, 2016. 237 p. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-42231-2>.
- Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права : монографія. Харків : Право, 2008. 296 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KaplinaMono.pdf.
- Климчук Ю. В. Система принципів міжнародного гуманітарного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Харків, 2003. 19 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2003/03kyvmgr.zip.
- Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
- Kornhauser L. A. Choosing Ends and Choosing Means: Teleological Reasoning in Law. *Handbook of Legal Reasoning and Argumentation* / Eds. G. Bongiovanni, G. Postema, A. Rotolo, G. Sartor, C. Valentini, D. Walton. Springer Netherlands, 2018. P. 387–412. doi: https://doi.org/10.1007/978-90-481-9452-0_14.
- Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
- Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
- Kunwar T. N. The Application of the Geneva Conventions in Nepal: Domestication as a Way Forward. *Asia-Pacific Perspectives on International Humanitarian Law*. 2019. P. 608–623. doi: <https://doi.org/10.1017/9781108667203.034>.
- Лазукова О. Передумови інституалізації досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції. *Теорія і практика правознавства*. 2016. № 10. Т. 2. С. 1–12. doi: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2016.10.84168>.
- Лазукова О. В. Нормативне забезпечення та практика реалізації процесуального порядку надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 138. С. 183–193. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.138.108951>.
- Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 263 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Lazukova/d_Lazukova.pdf.
- Луців М. З. Особливості досудового розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (статті 407–409 Кримінального кодексу України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2020. 229 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Luciv/d_Luciv.pdf.
- Лисенко О. М. Конституційне право й права людини. *Конституційне право* : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2021. С. 132–234. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/489959>.
- Лист Військової частини А0135 II Міністерства оборони України вих. № 313/окпос/21/2752 від 14 черв. 2021 р.
- Мілевський О. П., Мілевська А. В. Розслідування терористичних проявів (тактичні прийоми проведення окремих слідчих дій). *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип. 14. С. 199–207. doi: <https://doi.org/10.33244/2521-1196.14.2019.199-207>.
- Мудрак І. В. Щодо лексико-граматичного та спеціально-юридичного тлумачення окремих кримінально-процесуальних норм, що регулюють право потерпілого на процесуальну комунікацію в кримінальному провадженні. *Вісник Національного технічного університету «КПІ»* 2019. № 3 (43). С. 255-261. (Серія «Політологія. Соціологія. Право»). doi: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3\(43\).198483](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3(43).198483).
- Новожилов В. С. Наділення прокурора повноваженнями слідчого судді в екстраординарних ситуаціях: ретроспектива, сучасний стан, конституційність та доцільність. *In Law*. 2016. Вип. 1. С. 3–11. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18800>.
- Новожилов В. С. Застосування належної правової процедури як завдання кримінального провадження: до питання про сутність та практичне значення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2019. № 4. Т. 26. С. 105–129. doi: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2019-26-4-89>.
- Pavlyshyn O. V., Ustylenko T. P., Babiuk M. P., Kaida N. Y., Shkrebet D. V. Social Responsibility as a Performance Indicator of Public Authorities. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2021. No. 10 (3). P. 111–122. doi: <https://doi.org/10.36941/ajis-2021-0068>.
- Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» щодо допуску дізнавачів, слідчих та прокурорів до району здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» : проект Закону України від 13 серп. 2020 р. № 3948 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3984&skl=10.
- Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану та у районі проведення антитерористичної операції» : проект Закону України від 21 лип. 2014 р. № 4311а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4311%D0%B0&skl=8.

- Report on The Rule of Law. CDL-AD(2011)003rev. European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission). Strasbourg, 4 April 2011. Study No. 512/2009. Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25–26 March 2011) on the basis of comments by Mr Pieter van Dijk (Member, Netherlands), Ms Gret Haller (Member, Switzerland), Mr Jeffrey Jowell (Member, United Kingdom), Mr Kaarlo Tuori (Member, Finland). *Council of Europe Venice Commission web-site*. p. 10. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e).
- Рішення Конституційного Суду України від 1 черв. 2016 р. № 2-рп/2016 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу). URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/2-rp2016.pdf>.
- Schütte R. *Civilian Protection in Armed Conflicts: Evolution, Challenges and Implementation*. Springer Fachmedien Wiesbaden, 2015. 236 p. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-658-02206-8>.
- Шило О. Г., Новожилов В. С. Міжнародне право в системі джерел кримінального процесуального права України. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 89–98. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2017_Shulo_Novojilov.pdf.
- Смородинський В. С. Способи і типи правового регулювання. Правовий режим. *Загальна теорія права* : підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. С. 142–146.
- Sullivan R. The Role of Legal Norms in Statutory Interpretation. *SSRN Electronic Journal*. 2015. doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2695576>.
- Сидорук І. І. Особливості діяльності слідчого, дільнавача в умовах проведення Операції об'єднаних сил. *Наукові перспективи*. 2020. № 6 (6). С. 315–324. doi: [https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-6\(6\)-315-324](https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-6(6)-315-324).
- Туркот М., Лазукова О. Особливості організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням в умовах дії особливих правових режимів. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 44–59. doi: <https://doi.org/10.34285/visnyknapu2019.02.044>.
- Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях : Указ Президента України від 7 лют. 2019 р. № 32/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/322019-26050>.
- Великий В. П. Специально-юридический способ толкования норм уголовно-процессуального права. *Lex russica*. 2020. № 2. Т. 73. С. 63–74. doi: <https://doi.org/10.17803/1729-5920.2020.159.2.063-074>.
- Von Schütz K. Immanent Ratio Legis? Legal Forms and Statutory Interpretation. *Ratio Legis: Philosophical and Theoretical Perspectives* / Eds. V. Klappstein, M. Dybowski. Springer International Publishing AG, 2018. P. 161–186. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-74271-7_8.
- Юрчишин В. Повноваження прокурора та слідчого судді щодо обмеження конституційних прав громадян у районі проведення антитерористичної операції. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. № 1 (53). С. 15–20. doi: <https://doi.org/10.34285/visnyknapu2018.53.015>.
- Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18 січ. 2018 р. № 2268-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text>.
- Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.
- Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
- Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку із здійсненням спеціального досудового розслідування : Закон України від 27 квіт. 2021 р. № 1422-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#Text>.
- Про внесення змін до Закону України "Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях" щодо допуску дільнавачів, слідчих та прокурорів до району здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 3 листоп. 2020 р. № 948-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/948-20#Text>.
- Женевська конвенція про поводження з військовополоненими : міжнар. док. від 12 серп. 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

Стаття надійшла до редколегії 22.03.2021

Novozhylov V. – Postgraduate Student of the Department of Criminal Procedure and Operative-Investigative Activities of the National Law University named after Yaroslav the Wise, Kharkiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1759-6800>

The Objectives-Based Interpretation of Criminal Procedural Legal Norms as a Method of Determination of Purposefulness and Advisability of Procedural Activities on the Example of Entitlement a Prosecutor with Powers of Investigation Judge and Exercising them in an Area of the Joint Forces Operation

The purpose of this article is twofold: to give scientific reasoning for the objectives-based interpretation as a special kind of legal norms' teleological explication and to apply it for essence, purposefulness and advisability determination of criminal procedural norm on the entitlement of a prosecutor with powers of investigation judge according to Art. 615 of Criminal Procedural Code of Ukraine and exercising them in an area (administrative territory) of enacting the measures on the provision of the national security and defence, resistance and deterrence of armed aggression. The methodological basis of the research was general scientific and special methods, namely dialectical, hermeneutic, teleological, logical, historical, formal legal (legal positivism) and natural law (value-based) methods. The dialectical method was the basis for the work; it allowed the author to consider in complex the achievement of objectives of criminal procedure by the Ukrainian legal system. The hermeneutic method was used to define the meaning of the new text of the analysed legal provision. The historical method was manifested in the attempt to discover prerequisites of amendments to the criminal procedural norm. The article has both general legal and criminal procedural, applicable in practice scientific novelty: the author provided his own method of interpretation of criminal procedural provisions, that was named the «objectives-based» method; the author proposed methodological grounds and instruments for it, which originates from the notions on the purpose of Law and human rights in general, and on the purpose of Criminal Process in particular; the author applied the objectives-based interpretation on the provision on the entitlement of a prosecutor with powers of investigation judge and exercising them in an area (administrative territory) of enacting the measures on the provision of the national security and defence, resistance and deterrence of armed aggression in order to solve legal uncertainty of its essence. As a conclusion of conducting the research, the author focuses on the beneficial effects of applying the objectives-based method of interpretation of criminal procedural provisions, its simplicity, promptness and expediency; the author comes to the conclusion that the procedure for restricting fundamental human rights and freedoms introduced in the Criminal Procedural Code of Ukraine in recent amendments may possibly be inconsistent with relevant provisions of the Constitution of Ukraine; finally, expressed in this article ideas can be used in further scientific and expert researches on the issues of legislative improvement of the criminal procedures in the extraordinary situations – on the legal regime of emergency or martial law.

Keywords: objectives-based interpretation; objectives of criminal procedure; ratio legis; ratio juris; Joint Forces Operation; purposefulness of law; advisability of criminal procedure; norms implementation; International Humanitarian Law; prosecution in International Armed Conflict; restriction of rights and freedoms; constitutionality; martial law; boundaries of security zones.